

Становище

**от проф. д.ю.н. Атанас СЕМОВ, Носител на Катедра „Жан Моне“ на ЕС,
член на научно жури, назначено със Заповед № 1040/02.05.2018г. на Ректора
на ЮЗУ „Неофит Рилски“,**

**в процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
в научна област: 3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И ПРАВНИ НАУКИ,**

професионално направление: 3.6 ПРАВО,

**научна специалност: МЕЖДУНАРОДНО ПРАВО И МЕЖДУНАРОДНИ
ОТНОШЕНИЯ**

Докторант: Теодора Методиева Иванова

с дисертационен труд на тема:

**„МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ В ПРАВОСЪДИЕТО
В ИНТЕРЕС НА ДЕЦАТА“**

Научен ръководител: проф. д.ик.н. Нина Дюлгерова

I. Формални изисквания.

1. По отношение на процедурата.

Процедурата е обявена съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника по прилагането му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“. В рамките на законовия срок са представени изискуемите документи и дисертационният труд.

В съответствие с чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България и чл. 27 от Правилника за прилагането му, е представен дисертационен труд, който съдържа *научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и показва, че кандидатът притежава *задълбочени теоретични знания* по съответната специалност и *способности за самостоятелни научни изследвания*. Съгласно чл. 27 (2) от Правилника дисертационният труд е бъде представен във вид и

обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено, в което докторантката е осъществил изследването.

2. По отношение на кандидата.

Кандидатът Теодора Методиева Иванова **отговаря на всички изисквания на закона.** Магистър по право в Югозападния университет „Неофит Рилски“ гр. Благоевград (от 1998 г.). През м. април 2013 г. е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Международно право и международни отношения“ в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Участвала е в международни и национални научни конференции и има публикации по темата на дисертационния труд.

Изпълнила е индивидуалния си учебен план за докторантското обучение и е участвала в международни и национални научни конференции. Представила е публикации, свързани с темата на дисертационния труд.

*Въз основа на изложеното приемам, че кандидатът Теодора Методиева Иванова **отговаря на формалните изисквания на ЗРАСРБ и правилниците по прилагането му.***

II. Относно биографичния профил на кандидата.

Докторантът Теодора Иванова е родена на 12 август 1967 г. През 1998 г. се дипломира като магистър по право в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, полага практическия стаж към Министерство на правосъдието и придобива юридическа правоспособност. От 2001 г. до настоящия момент работи в Държавната агенция за закрила на детето, от 2007 до 2013 г. е и. д. Главен директор на Главна дирекция „Контрол по правата на детето“. През същия период е част от екипите, осъществяващи постоянен мониторинг над състоянието на децата в специализираните институции, вкл. в социално-педагогическите интернати и възпитателните училища-интернати, в които са настанени деца с противообществени прояви. Под нейно ръководство се изготвят аналитичните доклади на Държавната агенция за закрила на детето, в които се формулират изводи за нарушени права на тези деца, както и съответните препоръки. Така нейна дейност има пряка връзка с темата на

дисертационния труд и предложените виждания за промяна в релевантните закони и подзаконови актове.

От 2013 г. Теодора Иванова е главен секретар на Държавната агенция за закрила на децата. От началото на февруари до август 2018 г. изпълнява длъжността заместник-председател на Държавната агенция за закрила на детето.

От 2016 г. до настоящия момент изпълнява и длъжността председател на Обществения съвет към Център „Фонд за лечение за деца“.

Въз основа на изложеното смятам, че кандидатът осъществява дейност и има качества, позволяващи му да участва успешно в процедура за придобиване на ОНС „доктор“.

III. Относно научните трудове на кандидата.

Кандидатът е **представил:**

а. Списък на публикациите;

б. Дисертационен труд;

в. Две публикации по темата на дисертацията:

Смятам, че за участие в процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в правната наука, която е доктринална и теоретико-приложна наука, респ. предполагаща именно научна продукция, представянето само на 2 публикации не е възхитително... Споделям учудване, че утвърден специалист от практиката, изкушен от научна дейност и зачислен за докторант (макар и на самостоятелна подготовка, а не с постоянна академична ангажираност), не е намерил потребност, повод и възможност да осъществи по-разгърната дейност за публикуване на своите научни търсения. Известно е, че трибуните за научна изява на българските юристи не са впечатляващо многобройни, но също така е известно, че самият Югозападен университет „Неофит Рилски“ осъществява достойна издателска дейност и предлага издания, в които докторантите могат да публикуват своите достижения...

Доколкото основната тежест в подобна процедура все пак се отрежда на докторския труд, съм склонен да приема, че твърде ограниченият брой публикации не следва да се смята за годен сам по себе си да препятстват положително заключение.

1. Относно представените научни публикации извън дисертационния труд.

За участие в процедурата са представени 2 публикации:

- „Правата на децата. Исторически реминисценции”, електронна публикация в
<http://www.viaevasia.com/documents/Teodora%20Ivanova.pdf>.
- „International standards in child-friendly justice”, KSI Transactions on knowledge society, Vol. XI, Num. 1, March 2018, ISSN 1313-4787.

Не може да не направи впечатление, че втората публикация е на английски език и в престижно чуждестранно издание. Както и че първата публикация е в трудно подлежащ на квалифициране от научна гледна точка формат.

Наложително е да се отбележи обаче, че и двете публикации представляват грамотни, сериозни и полезни опити за принос в научното изследване на материята, предмет на анализ. Подходът на автора е систематичен, задълбочен и отговорен.

Приемам, че двете представени публикации разкриват способности за анализ, съответстващи на изискванията към подготвящ се докторант. Още по-настоятелно обаче споделям учудването си защо докторантът не е положил усилия да публикува своевременно отделни свои научни търсения в рамките на подготовката на цялостния дисертационен труд. Това е автор, който изследва относително неизследвани, но с несъмнена доктринална, практическа и житейска важност проблеми, при това с подход на практик, способен да предложи научен синтез. Публикуването на отделни разработки от комплекса на един по-цялостен труд позволява както на аудиторията да се запознае с резултатите от научните изследвания на анализатора, така и да му предложи (при цялата условност на нашата академична реактивност...) полезна оценъчна обратна връзка – а на автора да придобие не само опит, но и по-вярна представа за критериите за научно качество...

Въз основа на изложеното и с посочените резерви приемам, че представените публикации могат да се приемат за съответстващи на базовите изисквания.

2. Относно представения дисертационен труд „МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ В ПРАВОСЪДИЕТО В ИНТЕРЕС НА ДЕЦАТА”.

2.1. Общи характеристики.

Представеният труд е в обем от 213 стандартни страници, което намирам за приемлив обем. Очевидно е, че авторът не е търсил самоцелно постигане на обем чрез излишни с оглед качествено научно изследване исторически въведения или излишна дребнавост в изложението.

При разработването му са използвани 104 източника, вкл. голям обем документи – международни договори, декларации, препоръки, стратегически и планиращи документи. Използвана е и юриспруденцията на Комитета по правата на детето на ООН, представена от препоръките към България по правителствените доклади от Втори до Шести пред Комитета, както и някои относими негови общи коментари по текстове от Конвенцията за правата на детето.

Подкрепен е от сериозен научен апарат, включващ

- 31 цитирани монографии и статии
- и 72 (респектиращо много) релевантни правни и аналогични актове (неуместно посочени като „нормативни документи”).

Изразявам енергично несъгласие в научни трудове цитираните правни актове да се посочват преди (едва ли не с предимство) пред цитираните други научни съчинения. Не приемам и отсъствието на по-ясно разграничение между цитираните научни трудове на други автори и други цитирани публикации, които, макар и релевантни, не представляват научен продукт.

Уводът позволява да се открие авторската теза, изложението разгръща и аргументира тази теза, а заключението я потвърждава по синтезиран начин.

2.2. Относно структурата на труда

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави, заключение и библиография. Намирам тази структура за адекватна на предмета на изследването.

Може да се установи известна претовареност на увода, включващ изложения, които нямат уводен характер или нямат функцията на пряко въвеждане на темата. Може да се установи известно отсъствие на собствен анализ на използваната научна методология.

Трите основни части (глави) са балансираны като структура и обем.

Първата глава „Правата на децата, част от концепция за защита на правата на човека” е подразделена на две части, структурирани в параграфи, в които се анализират генезиса и развитието на международното право по права на човека и на правата на детето. Тази част от дисертацията представлява фундаментът за развиване на изследването в по-тясната си предметна област, развита във втората глава.

Втората глава, посветена на международната закрила на децата, участници в правосъдието, предлага по-скоро синтетичен, отколкото наситен с научни изводи преглед на основни понятия, на стандартите – задължителни и препоръчителни – по отношение на правосъдието за деца, въведени са и някои регионални (европейски) стандарти. Научна стойност обаче разкрива параграфът, в който в сравнителен план се типологизират основните системи за правосъдие за деца в Европа.

Третата глава „Предизвикателства и възможни решения през законодателството в Р.България в областта на детското правосъдие” предлага необходим исторически преглед на законодателството, действащата правна и институционална рамка по защита правата на детето и изводи, пряко допринасящи за постигането на целите на изследването.

Може да се установи, че най-отчетливи приноси съдържа заключението, в което се систематизират изводите и се правят ясно формулирани предложения *de lege ferenda*.

Трудът не е публикуван, което намирам за слабост и препоръчвам енергично – предвид актуалността и проблемността на темата и качеството на изследването – да бъде публикуван.

2.3. Относно темата.

Приемам, че темата актуална и практически значима.

Приемам направената от докторанта в неговия автореферат констатация, че трудът разглежда международните стандарти за деца, участници в

правосъдието и се основава на концепция на защита на правата на човека, в чийто обхват попада и защитата на детските права.

Актуалността на изследваната тема е предопределена от предстоящите реформи в областта на детското правосъдие в Република България. Анализът на постигнатото в теоретичен и практичен план на проблемите, свързани с правата на децата в исторически и съвременен план създава добра правна база за адекватно и ефективно реформиране на детското правосъдие.

Създаването, прилагането и усъвършенстването на правила в международен аспект представлява опит за изграждане на единен модел на система за правосъдие на деца от различни части на света. Тема, съпроводена от спецификите на самото дете, разглеждайки го като част от едно надграждащо се общество и като основен и важен приоритет в дейностите и перспективите на международната действителност.

Темата е неизследвана в българската правна литература.

Въз основа на изложеното приемам, че темата на труда е дисертационна.

2.4. Относно същественото съдържание на дисертационния труд и приносните елементи.

Изследването *„Предизвикателства и възможни решения през законодателството в Р.България в областта на детското правосъдие“* е оригинално изследване.

Научната задача, произтичаща от темата на труда, е изпълнена с познание, вещина и отговорно. Изложението покрива повечето основни проблеми.

Правят впечатление ясният и прецизен стил, изказът е добър, макар на моменти с уклон към ненужна фактология в усложнена фраза. Терминологията е добра, тезите (в повечето случаи) са формулирани ясно, аргументирани и с някои изключения – завършени, изложението е цялостно, пълно и много добро. Това са съществени достойнства.

Трудът очевидно разкрива много добра теоретична подготовка и значими практически умения на автора. Сам практик, очевидно много добре познаващ проблематиката, той дава на научното изследване изключително полезна пряка връзка с практиката, което, дължни сме да признаем, е рядкост!

Това е труд на познавач, на подготвен изследовател.

Научноизследователската задача е свързана с изясняването и прилагането на стандарти и механизми, свързани с правата на децата в областта на правосъдието, идентифициране на нормативни противоречия, водещи до несъответствия при реализирането на международната защита на правата на децата, което прави изследването значимо, актуално и навременно, с оглед предстоящите реформи в областта на детското правосъдие в Република България.

Посветен на един актуален и изключително важен за Република България въпрос, като реформата на съдебната система, част от която е и правосъдието в интерес на децата, дисертационният труд всъщност разкрива проблема, че детското правосъдие в България е обект на реформа, която продължава повече от две десетилетия – и, според мен, не може да се бъде определена като успешна...

Важно е да се отбележи, че авторът разглежда тази реформа като част от държавната политика за закрила на правата на децата и неразривно свързана с политиките за правосъдие, като приема, че характерно за правната система в страната ни е, че общата рамка включва правни и административни процедури, които се прилагат едновременно и паралелно и много често не са в интерес на децата, с което се нарушават редица международни актове и стандарти (стр. 206 и сл.).

Дисертационният труд постига научната задача да се очертаят областите, в които българското законодателство има нужда от промени, в съответствие с международната защита на правата на децата, приета от България като държава-членка на ООН и на основните международни договори.

Труд доказва, че относително самостоятелно, но едновременно съществуват отделни системи в областта на правосъдието на деца: системата за превенция на престъпността и системата за закрила на детето. Така, функционирайки паралелно, но без взаимодействие по между си, те понякога не успяват да гарантират най-добрия интерес на детето, което води до нарушаване на международните договори и стандарти (стр. 11) – проблем, който според автора трябва да бъде разрешен – вкл. и с оглед съблюдаването на международните задължения на България.

Анализирани са почти всички направени изследвания на темата, като авторът предлага собствени изводи и подход за премахване на дефицита в нормативната уредба.

Научният труд е позволил използването на историческия анализ на развитието на международното право по правата на човека и правата на детето и нормативен анализ на международните актове и стандарти. Обработена е внушителна съвкупност от международни договори, регионални и национални стратегически документи. Използван е умело и сравнителноправен метод, с позоваване на примери от чужди законодателства. Направен е качествен анализ на доклади и проучвания в областта на закрилата и правата на децата.

Новост в българската литература представлява и анализа на проекта на Закон за отклоняване от наказателното производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица, който не дава ясен отговор на въпроса: децата до 14-годишна възраст, извършители на престъпно деяние под юрисдикцията на коя система попадат – социалната или правосъдната. Докторантът предлага аргументи в полза на социалната система, тъй като общоприетият стандарт не позволява деца до 14-годишна възраст да бъдат настанявани в затворени институции.

Трудът включва в синтезиран вид значителна по обем информация, която позволява постигането на верен анализ и цялостно представяне на проблематиката, поради което направените изводи и обобщения имат безспорно звучене, очевидно основани на богатия личен практически опит на автора.

В отделни случаи обаче могат да се установят припряност на анализа, липса на научно усърдие за навлизане в дълбочина на проблема, изкушение към бързо стигане до изводи и известна небрежност към допълнителна ценна аргументация на отделни съществени тези или изводи. Цитиранията понякога също показват небрежност или прибързаност.

В обобщение мога да приема, че дисертационния труд ясно показва задълбоченото познание на Теодора Иванова на международното право по правата на човека и в частност – по правата на детето и предлага в достъпен, но академичен вид систематизиран анализ на историята, философията и основните правни актове. Това позволява да се установи принос за

българската правна наука в материята. Несъмнено приносен е критичният анализ на българската правна система, изведен в компаративен метод по отношение на чужди правни системи.

Направени са ясни и аргументирани предложения *de lege ferenda*, които съответстват напълно на предмета и целите на изследването и би било добре да бъдат взети предвид в работата на националния нормотворец.

Като обобщение мога да приема, че представеният труд – с посочените нефундаментални слабости – представлява цялостен и качествен монографичен хабилитационен труд с доктринална и практическа полезност. Той отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България и чл. 27 от Правилника за прилагането му, като съдържа научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и да показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

V. Заключение.

Предвид изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България и чл. 27 от Правилника за прилагането му приемам за установено, че докторантът Теодора Методиева Иванова отговаря на условията за придобиване на ОНС „доктор“.

Въз основа на изложеното изразявам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА на кандидатурата на Теодора Методиева Иванова и ще ГЛАСУВАМ ЗА присъждането на образователна и научна степен „доктор“.

София, 3 септември 2018 г.

**Проф. д.ю.н. Атанас СЕМОВ,
Носител на Катедра „Жан Моне“ на ЕС**